

Насиров Т., Жаанбаева Ч.К.

ЭКИ СОГУШКА КАТЫШКАН ЭР ЖИГИТ

Насиров Т., Жаанбаева Ч.К.

СЛАВНЫЙ ГЕРОЙ ДВУХ ВОЙН

T. Nasirov, Ch.K. Zhaanbaeva

GLORIOUS HERO OF TWO WARS

УДК: 947.16(575.14)

Макалада согуштун ардагери Кулуев Маманын Улуу Жеңишке кошкон салымы жана тынчтык мезгилдерде басып өткөн бараандуу эмгек жолу даңазаланган.

Негизги сөздөр: ардагер, эмгек, полк, баатырдык, Жеңиш.

В статье воспевается вклад в Великую Победу ветерана войны Кулуева Мамана, а также его достойный трудовой путь в мирное время.

Ключевые слова: ветеран, труд, полк, героизм, Победа.

The article praised the contribution to the great victory of Maman Kulueva, a war veteran and his decent way in peacetime.

Key words: veteran, labour, polk, heroism, Victory.

Өзгөн районунда Өзгөн шаары – Кара-Шоро багыты боюнча жолдо бара жатсаңыз, Ак-Жар айылында жолдун сол тарабында Мама Кулуев атындагы орто мектеби деген жазуусу бар мектепти көрөсүз. Жергиликтүү элдер Мама Кулуевди агартуу тармагында иштегендигин жана партиялык, советтик кызматкер экендигин билишет. Ал эми сырт жактан келген кишилер бул ким?, кандай киши?, эмне иш аткарган?, ж.б. деп сурап калганын көп эле угуп жүрөбүз. Кээ бирөөлөр аны Улуу Ата Мекендик согушка катышкан дешсе, айрымдары жок, бул киши оорукта эмгектенген деп айткандарын да жолуктурабыз.

1941–1945-жылдардагы Улуу Ата Мекендик согуш кыргыз мамлекетинин, элинин тарыхында өзгөчө орду бар. Ошол кандуу майдандагы жана ооруктагы аталарыбыздын, агаларыбыздын эрдиктерине ар дайым сыймыктанып, алардын каармандыгын кийинки муунга жеткирүү биздин парзыбыз деп эсептеймин. Ошондуктан Улуу Жеңиштин 70 жылдык мааракесине карата Кулуев Маманын басып өткөн бараандуу жолун, Ата Мекен үчүн жасаган кызматын эскерүүнү эп көрдүм.

Мама Кулуев 1913-жылы Ош областына караштуу Өзгөн районундагы Ак-Жар айылында орто дыйкандын үй-бүлөсүндө жарык дүйнөгө келген. Ата-энеден эрте ажырап, тагдырга баш ийип, эмгек чыйырын 1927–29-жылдары башталгыч мектепте билим алып, андан кийин Көлдүк айыл кеңешинде ыйгарымдуу өкүл (уполномочен) болуп баштаган.

1931-жылдан Ак-Жар айыл кеңешинин аймагындагы Доңуз-Тоо, Ак-Жар мектептеринде алгачкы мугалим болуп иштеген.

1936–37-жылдары Бишкектеги (мурдагы Фрунзе) бухгалтерия, 1938-жылы райондогу улуттук мектептерде орус тили мугалимин даярдоо курста-

рын ийгиликтүү аяктап, Өзгөн шаарындагы № 2 мектебинде мугалим болуп иштейт. 1939–40-жылдары Ак-Жар орто мектебинде директор болуп иштеп жатып, Жумушчу-Дыйкандар Кызыл Армиясына чакырылат.

Ак-Жар орто мектебине директорлук кызматка дайындалып, иш баштаган учурда Кулуев Маманын турмушунда өзгөрүү болгон. Анткени 1939-жылы 19-августта өмүрлүк жары Калдарбек кызы Ила менен турмуш курган. Мектептерде мугалим болуп жүргөн мезгилдеринде бирөөлөрдөн угуп, өзү барып көрүп дегендей айтылуу Жаныбек казынын жээни Ила деген кызды жактырып калат. Акырындык менен сүйлөшүүлөр жүрүп, жолугушуулар болуп эки жаш бири-бирин жактырышат, натыйжада экөө биригип түбөлүктүү өмүрлүк жар болуп турмуш курушкан.

Ата Мекенге кызмат өтөө ыйык милдет экенин туура түшүнгөн жигит өмүрлүк жарын таштап Кызыл Армиянын катарында солдат болуп кызмат аткарууга жөнөйт. Ал эми өмүрлүк жары Ила ичинен канчалык кооптонуу болсо дагы сыртына билдирбей күлүп-жайнап «жакшы бар, аман-эсен кел, мекенди коргоо эр жигиттин милдети, мен канча болсо күтөмүн» – деп узатып кала берген.

Армияга баргандан кийин тез эле финдер менен согушууга туура келген. Аларды талкалап өздөрүнүн аймагына кууп салып, эми тынчтык болот деп турганда 1941-жылы 22-июнда фашисттик Германия СССРге кол салган. Ошентип Ата Мекендин көз каранды эместиги жана эркиндиги үчүн Улуу Ата Мекендик согуш башталган. Согуштун алгачкы айларында тишине чейин куралданган фашистер Москва шаарына жакындап кирип келген. Кулуев Мама кызмат кылган полк Белоруссиянын, Украинанын аймактарында коргонуу согушун жүргүзүшүп, чегинип отурушуп акыры Москвага чейин келишкен. Москванын алдындагы салгылашууда биздин аскерлер биринчи жолу чоң жеңишти камсыз кылышып, душмандарды борбордон 150-300 км аралыкка сүрүп салышкан. Ошондой салгылашууларда эки жолу жеңил, бир жолу оор жарадар болуп ооруканада жатып чыккан. Врачтардын корутундуусу боюнча мекенине жөнөтүлөт (демобилизация болот).

Айылына балдак таянып келген жоокер жөн жатып албай 1942-1944-жылдары Ак-Жар айылдык кеңешинин төрагасы (мурда селолук советтин председатели деп айтышчу), Мырза-Аке райондук аткаруу комитетинин жооптуу катчысы болуп иштеген.

Жаратынан айыгып, тыныгып алгандан кийин Аскер комиссариатына кайрадан арыз берип, 1944-

жылы 6-майда 2-чи жолу согушка аттанат. Фронттун алдыңкы катарында салгылашып жүрүп Румыния, Венгрия мамлекеттерин бошотууга катышат.

Биз сөз кылып жаткан каарманыбыздын дагы бир өзгөчөлүгү бир колунда автомат болсо, экинчисинде калем сап (ручка) кармап жүргөн. Анткени фронтто душман менен согушуп жүргөндө дагы колунан калемин түшүрбөй, согуш талаасында тынч боло калган кезде, ыр жаза койгонго дагы жетишчү.

Кырдаалдын татаалдыгына карабай ар кыл түстөгү барактардан топтоп, аларды иреттеп кыркып, калың эски китептин мукабасын алып, анын ичине тигип 150-200дөй барактан турган китепче жасаган да ошонун ичинде ырларын жазып жүргөн. Ошол согуштарда жазып жүргөн күндөлүк ыр китепчеси бүгүнкү күндө жогоруда аталган мектептин музейинде сакталып турат. Сөз кургак болбос үчүн өзү жазган ырларынан терип-терип мисал келтирейин:

Финдер менен согушкан учурунан

Миномёт болду жонумда,
Винтовка болду колумда.
Бир, эки деп биз жүрдүк,
Финдердин кумдуу жолунда.
Бир ротада бар элек,
Кыргыздардан үчөөбүз
Ак финдин огу жаңылып
О дүйнө кетти бирөөбүз.
Экөөбүз калдык жалдырап
Эсибиз кетип алсырап
Эчен солдат, офицер
Өлүп кетти кансырап.
Часовой болуп биз турдук,
Ак финдердин темир жолуна
Түшүп кете жаздадык
Ант урган финдин колуна.

Германия менен согушкан ирмемдеринен

Санаабызда жок эле
Гитлер колун салат деп
Батыштагы жерлерди
Басып кирип алат деп.
СССРдин борбору
Москвада болушкан.
Чийишкен договоруна
Колдорун чындап коюшкан.
Жыйырма экинчи июнда
«Тревога» деп ойготту,
Жарак берип колума
Алда нени ойлонту.
Аны-муну ойлонуп,
«Алла» деп кирдик урушка.
Арам фашист киргенде
Мүмкүн эмес турушка.
Бир нече күн согушуп,
Аркабызга кайрылдык.
Аңгеме айтып бир жүргөн
Жолдоштордон айрылдык.

Ар бир аска белдерди,
Аңкыган купкуу жерлерди,
Душмандардын кызарган,
Каны менен сугардык.
Сегизинчи май күнү,
Төрт жылдан берки согуштун,
Жыйынтыгын чыгардык.

Кан майданда жоокердик милдетти так аткарган, ал эми согуштан кийинки жылдары жоокердик мүнөз менен талыкпай жана жемиштүү эмгектенип 5 уул, 2 кызды тарбиялаган.

Согуштан кийин 1945-47-жылдары Ак-Жар айылдык кеңешинин төрагасы, 1949-51-жылдары Мырза-Аке райком партиясында агитация жана пропаганда бөлүмүн жетектейт.

1953-57-жылдары жогорку партиялык окуу жайын бүтүп Өзгөн райондук партия комитетинде инструктор, бөлүмдө башкарчу, «Алга» совхозунда жумушчулар комитетинин төрагасы болуп иштеп, 1973-жылы ардактуу эс алууга чыккан.

«Ардак белгиси», «Ата Мекендик согуш» ордендери, ондон ашык медалдары жана грамоталары бар.

1995-жылы 3-июнда 82 жаш курагында дүйнөдөн кайткан.

Согуштан кийин ар кайсы кызматтарда (партиялык, советтик) жүргөн учурунда өзүнүн жеке менчигиндеги малдарына жем, чөп ала турган болсо, 1-чи кезекте совхоздун кассасына (кайсы совхоздон алса ошого) өзүнүн чөнтөгүнөн акчасын төлөп, андан кийин жем-чөп алчу. Элге өрнөк болгон колу, дили таза киши эле.

1996-жылы 23-августта Эл депутаттарынын Өзгөн райондук Кеңешинин XXII чакырылыштагы кезексиз сессиясынын чечими менен Ак-Жар орто мектебинин аты – Мама Кулуев атындагы орто мектеби деп аталды.

Каарманыбыздын балдары бой жетип, өздөрүнчө түтүн булатышты. Балдарынын бардыгы жогорку билимге ээ болушкан.

Бул жашоонун мыйзамы «туулмак бар, өлмөк бар». Бирок ким кандай жашап өтөт, кеп ошондо. Адам баласы аз жашайбы, көп жашайбы артында эмгеги калыш керек. Ушул өңүттөн алганда Кулуев Мама элге кылган мамилеси, жасаган эмгеги менен эл оозунда жүрөт. Бул эскерүүнү жазып отуруп, «Өмүр бизден өтүп кетсе, эл эмгектен эскерсин» – деген А. Токомбаевдин сөзү ушунчалык так жана орундуу айтылганына дагы бир жолу ынандым.

Адабияттар:

1. Эл депутаттарынын Өзгөн райондук Кеңешинин XXII чакырылыштагы кезексиз сессиясынын чечими. 23.08.1996-ж.
2. Кулуев М. Күндөлүк ыр китепчеси 1939–1945-жж.
3. М. Кулуевдин өмүр баяны.
4. М. Кулуевдин эмгек китепчеси.
5. Кыргыз Туусу №29-30 17.04.2015.

Рецензент:

кандидат философских наук Аблазов К.